



4. LA LITERATURA CULTA

RENAIXEMENT (S.XVI), BARROC (S.XVII), IL·LUSTRACIÓ I NEOCLASSICISME (S.XVIII)

- ❖ La producció literària culta experimenta un important retrocés. Malgrat això, en la literatura catalana d'aquests segles podem distingir els mateixos períodes que en el conjunt d'Europa, tot i que hem de parlar de poques obres i de menor qualitat respecte als grans clàssics castellans i francesos.
- ❖ Els tres moviments estètics d'aquesta etapa són el Renaixement (s.XVI), el Barroc (s.XVII) i la Il·lustració (s.XVIII).

EL RENAIXEMENT (segle XVI)

- ❖ Moviment intel·lectual i estètic basat en la reivindicació (el renaixement) de la civilització clàssica grecolatina.



- ❖ El Renaixement comportà:
 - La restitució, interpretació i anotació dels textos clàssics, i l'assimilació de les seves idees i valors.
 - L'afany d'imitar els seus models literaris, arquitectònics i figuratius amb l'ambició de superar-los.
 - L'exaltació de la dignitat de l'ésser humà i del seu paper a l'univers
 - Una nova ordenació laica de la societat.
 - L'esperit crític.

- ❖ El Renaixement va tenir el seu centre a Itàlia i des d'allà es difongué, a ritmes diversos, arreu d'Europa (presència d'humanistes i artistes italians a ciutats estrangeres, viatges d'estudi d'estrangers a Itàlia, difusió dels escrits dels humanistes italians i dels escriptors clàssics que aquests van descobrir i editar).
- ❖ També cal tenir presents els cercles catalans instal·lats a la Itàlia del Renaixement per la vinculació de Nàpols, Sicília i Sardenya a la Corona d'Aragó:
 - Alfons el Magnànim resideix a Nàpols (1442-1458).
 - Hi ha dos papes valencians de la família Borja.

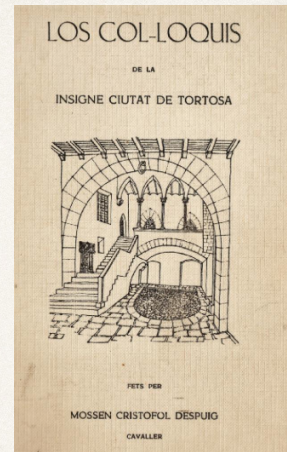
- ❖ La literatura catalana del Renaixement, sense trencar amb la tradició medieval, recuperà alguns dels canons estètics i dels models formals del classicisme.
- ❖ En prosa trobem Cristòfor Despuig (*Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, 1557) i la novel·la al·legòrica, *Spill de la vida religiosa*, obra anònima publicada el 1515.
- ❖ En poesia destaquen Joan Timoneda, Pere Serafí, i Joan Ferrandis d'Herèdia, que també feu alguna peça teatral.

❖ **Cristòfor Despuig** (Tortosa, 1510-1574)

- Cavaller de formació cortesana que, després de nombroses querelles vers els seus actes cavallerescos, exercí un càrrec polític en la governació de Tortosa.

- Personatge crític i a la vegada activista.

- La seva obra *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* (1557) és una obra en prosa escrita en forma dialogada (gènere clàssic típic del Renaixement), que pretén fer història de Tortosa, i de passada escriure sobre Catalunya.

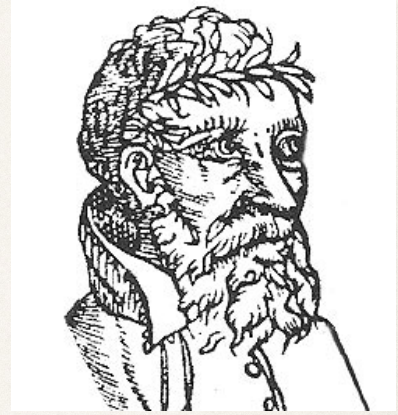


Don Pedro: *No sé yo perquè, que, a la veritat, no és tant cupdiciada como això la llengua catalana, y la aragonesa és tinguda per millor, per semblar més a la castellana.*

Lúcio: *En nostres dies sí, mas en lo temps atrás no la tenien sinó per molt grosera, com a la veritat ho era, y per ço tinguda en menys que la de assí. Prova's ab que los reys, encara que priven lo apellido de Aragó no per ço parlaven aragonès, sinó català, y fins lo rey don Martín, últim rey de la línia masculina dels comptes de Barcelona, parlava català. Y son para de aquest rey, qui fonch en Pere Tercer; la Crònica que compongúe de les ges[tes] de son avi, de son pare y seus, en llengua catalana la compongúe y de la pròpia mà sua se troba per a vuy escrita dins lo real archiu de Barcelona, còpia de la qual té posada Per miqúel Carbonell en la Crònica que de Catalunya té feta. Més avant vos diré una cosa per abonar ma rahó, que cert és de ponderar: y és que en Aragó tant com afronta la regne ab Catalunya y València, no parlen aragonés sinó català tots los de la frontera, dos y tres llegües dins lo regne, que dins de Catalunya y València, en aquesta frontera no y à memòria de la llengua aragonesa. Açò pasa ab veritat així com ho dich, y de aquí ve lo escàndol que yo prenh en veure que per a vuy tan absolutament se abrasa la llengua castellana, fins a dins Barcelona, per los principals senyors y altres cavallers de Catalunya, recordant-me que en altre temps no donaven lloch ad aqéust abús los magnànims reys de Aragó. Y no dich que la castellana no sia gentil llengua y per tal tinguda, y també confessec que és necessari saber-la les persones principals, perquè és la espanyola que en tota Europa se coneix, però condemne y reprove lo ordinàriament parlar-la entre nosaltres, perquè de assò se pot seguir que poch a poch se lleve de rael la de la pàtria i així pareixeria ser per los castellans conquistada.*

❖ **Joan Timoneda** (València, 1515-1583)

- Llibreter de professió i editor.
- Només una cinquena part de la seva producció és en català.
- *Flor d' enamorats* (1557)
- Influència de la lírica popular (romancer, poemes popularitzats).



(XVI - FLOR D' ENAMORATS)

*“Ai, Déu com no m'ha fet arbre
perquè no sentís dolor,
i lo cor de pedra marbre
perquè no sabés d'amor!*

*Guanyara, sent insensible,
lo que perd en sentiment,
perquè sent tan gran turment
que lo viure és impossible;
i així, volguera ser arbre
o altra cosa pijor,
i lo cor de pedra marbre
perquè no sabés d'amor.*

*En edat florida i tendra,
tant lo foc d'amor me crema,
que té per estall i tema
de fer-me tornar en cendra;
molt més valguera ser arbre
per a passar tal ardor;
i lo cor de pedra marbre
perquè no sabés d'amor.*

*Io me assent desamat,
sens jamás fer-ne mudança;
servixs fora d'esperança
convertixca'm, doncs, en arbre
sec sens profit ni verdor;
i lo cor de pedra marbre
perquè no sabés d'amor.”*

❖ **Pere Serafí "Lo Grec" (1505-1567)**

- S'aproxima a la figura de l'home renaixentista: pintor, escultor, escriptor, músic...

- Escriu 21 sonets amorosos (composició poètica de moda gràcies a Petrarca).

- Renovador de la poesia renaixentista. Concilia la tradició d'Ausiàs March amb les formes i els usos del sonet petrarquista (renaixentista).

- També conrea la cançó tradicional (en especial la glossa), que amplia un refrany tradicional.



(SI EM LLEVÍ DE BON MATÍ)

*Sí em lleví de bon matí
i aní-me'n tota soleta,
i entrí-me'n dins mon jardí,
de matinet,
l'aire dolcet la fa rira-riret,
per collir la violeta.*

*Ai llasseta, ¿què faré
ni què diré?
Valga'm Déu, que estic dolenta,
l'amor és que m'aturmenta.*

*A mon dolç amat trobí
adormit sobre l'herbeta,
despertà's dient així,
de matinet,
l'aire dolcet la fa rira-riret,
si vull ésser sa amieta.*

*Ai llasseta, ¿què faré
ni què diré?
Valga'm Déu, que estic dolenta,
l'amor és que m'aturmenta.*

*Io li'n responguí que sí,
mas que no fos sentideta.
Ai, que tant pler mai prenguí,
de matinet,
l'aire dolcet la fa rira-riret,
que restí consoladeta.*

*Ai llasseta, ¿què faré
ni què diré?
Valga'm Déu, que estic dolenta,
l'amor és que m'aturmenta.”*

❖ **Joan Ferrandis d'Herèdia** (València, 1480-1549)

- Cavaller, lluità contra les agermanats de València, i figura destacada a la cort de Germana de Foix.

- *La vesita* (1524-25) fou una farsa teatral i costumista representada a les corts valencianes de Germana de Foix. Els personatges utilitzen el català i el castellà.